

Використання на уроках української мови та літератури спадщини В. Сухомлинського

Людмила Форостецька
Вчителька української мови та літератури

Цілком закономірно, що сучасний шлях розвитку школи тісно пов'язаний з ім'ям видатного українського педагога-гуманіста В.О.Сухомлинського. Його ідеї й поради знаходять свій подальший розвиток у наукових дослідженнях і практиці учителів словесників.

Сучасні новітні технології в освіті вивели навчання на високий рівень. Однак не слід забувати і про настанови В. Сухомлинського, які є постулатами сьогоденної педагогіки, невичерпним джерелом педагогічного надбання. Будучи за фахом словесником, великий педагог саме для учителів-мовників залишив неоціненний скарб – практичні аспекти навчання рідної мови.

Результативність роботи в цьому напрямку переконує у правильності вибраного шляху. Взавши за основу своєї педагогічної діяльності ідеї великого педагога, помічаєш підвищення якості навчально-виховного процесу, особистий розвиток кожного учня, бо саме педагогіка В.О.Сухомлинського особистісно-орієнтована, ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях, духовному, родинному та національному вихованні.

За твердими переконаннями В.О.Сухомлинського у природі нема дитини безталанної, ні на що не здатної. Кожна особистість наділена надзвичайно багатим творчим потенціалом, який у житті часто залишається нереалізованим через об'єктивні чинники. Саме особистість учителя має великий вплив на розвиток учня. Тим більше, що за словами Сухомлинського шкільні роки – це унікальний період розвитку людини, тому що саме тут закладається корінь людини. Дуже важливо для вчителя бачити свою працю в перспективі. "Сьогодні з купи піску добуто одну золоту піщинку, а значить через 1000 років буде добуто тисячу золотих піщинок..." – писав Василь Олександрович Сухомлинський.

Розвиток п'яти умінь: спостерігати, думати, висловлювати думку про побачене, читати і писати український педагог називав кістяком інтелектуального розвитку і радив для їх формування і вдосконалення використовувати невичерпне джерело думки – навколишній світ.

Зокрема, "золотим словом" у В.Сухомлинського є твердження: "Учителю треба менше самому говорити на уроці, думати і говорити повинні учні. Не можна за них думати і виконувати роботу". В.О. Сухомлинський вважав бідою освіти те, що основні зусилля учня «ідуть на пасивне отримання знань – запам'ятовування готового, розтлумаченого вчителем, заучування із підручника». Основні розумові сили мають направлятися на осмислення, а не на запам'ятовування. В.О. Сухомлинський закликав вбачати кінцеву мету процесу навчання не у нагромадженні знань.

На уроках української літератури при вивченні біографії письменника застосовую метод «Крісло автора». Обираю учня, який хоче відповідати, він займає зручну позицію в кріслі. Наприклад, сьогодні учень є автором твору «Тіні забутих предків». Учень-автор розповідає про свій життєвий та творчий шлях, розкриває секрет, що спонукало його до написання повісті (написана під враженням його перебування на Гуцульщині в 1911 році.), але не тільки розповідає, але й ставить питання учасникам навчального процесу. Для кращого сприйняття матеріалу можна використовувати презентацію. Такий метод можна використовувати й на уроках мови. Наприклад, дитина уявляє, що вона сьогодні «Іменник». Під час вивчення характеристики образів застосовую метод «Крісло відвертості. Хто я?». Наприклад, за твором Івана Франка «Мойсей». Учасник сідає в крісло і за допомогою цитат описує себе (портретна характеристика, відношення до релігії, шлях до високої мети, помер на порозі землі своїх предків, побачив її, але не вступив на неї тощо). Інші учасники мають відгадати, який герой перед ними (Мойсей).

Також цікаво проходять уроки розвитку мовлення, на яких діти складають вірші, казочки... Творчі доробки учнів я разом з ними систематизовую, впорядковую і видрукую окремою збірочкою. В кабінеті їх зібралось чималенько: «У вінок Кобзареві», «Ой ти, веснонько, веснися», «Історія домашнього завдання», «Я голосую за мир» тощо.

Велику увагу Василь Сухомлинський приділяв читанню учнями художньої літератури. Не можна допускати того, щоб учень хоч один день нічого не читав. Навіть на уроках мови учитель повинен не сам читати завдання вправи, а неодмінно наголосити: "Що просить зробити вправа? Прочитай, Максиме!?"

А уроки літератури взагалі не можливо уявити без читання дітьми тексту вголос. Для популяризації художньої літератури практикуються екскурсії в бібліотеку, огляди новинок літератури, конкурси на кращих читців, ілюстрації до творів. У більшості учнів удома зібрано бібліотечки, які нараховують не один десяток книг як українських, так і зарубіжних авторів. Однак великий педагог радив: "Важливо встановити контроль за тим, які твори читають учні".

Уже стало традиційно у нашій школі: випускники, залишаючи згадку по собі, дарують в бібліотеку книгу. Але оскільки купувати кожного разу нову книгу досить дорого, цьогоріч старшокласники створили в школі такий напрям обміну книгами – букросинг і активно залучають до нього нових учнів.

Основне завдання для учнів сьогодні - навчитися ефективно здобувати знання: необхідно сприймати нову інформацію, ретельно і критично її досліджувати, вивчати нові ідеї, бачити їх перспективу, висловлювати власні судження стосовно достовірності цих ідей, оцінювати і визначати їх загальну цінність на основі власних потреб і цілей. У цьому - сутність критичного мислення. Завдання викладача – організувати правильну, логічну та посильну розумову діяльність студентів. Однією з цікавих форм такої роботи великий педагог вважав, зокрема, гру. «Життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, фантазії та творчості», - вважав В.Сухомлинський. Тож на уроках мови і літератури застосовую елементи гри або ж проводжу ігрові уроки. Як приклад, можу пригадати урок української мови в 11 класі за темою «Пунктограми в складному реченні. Практикум» у формі засідання бізнес-клубу. Учні мали випереджуючі завдання – створювали власні фірми, готували логотипи, презентації, рекламу з використанням різних типів складного речення. Діти були дуже активні, працювали з інтерактивною дошкою.

На уроках української мови та літератури я застосовую рекомендації В.О.Сухомлинського щодо підвищення грамотності учнів. У своїх творах Василь Олександрович дав неперевершені зразки реалізації естетичної функції рідної мови. Він закликав нас до виховання в дітях відчуття і переживання прекрасного в мові, заохочення творити своє слово, справедливо вважати, що чуйність до краси облагороджує духовний світ людини. Тому так важливо вчитися у Великого педагога плекати культуру слова, його виразність, точність, доречність, вчити дітей розвивати дар слова, спрямувати мовлення на добро, красу, істину. Сухомлинський писав: «Дві рідні мови – це так само безглуздо, якби ми намагалися уявити, що одну дитину народили дві матері. У дитини є одна мати. Рідна. До смерті. До останнього подиху». Творча спадщина Сухомлинського багатогранна. Цей цінний доробок я також використовую на уроках мови та літератури. Багато висловів педагога містять глибокий зміст і стали дійсно крилатими. Речення і невеликі тексти, взяті з творів

В.О.Сухомлинського, сприяють формуванню високих моральних рис, працелюбності, героїзму, любові до Батьківщини, матері, розвивають поетичність у поглядах на природу. Дані матеріали також використовуються для мовно-граматичних завдань.

Наприклад. Прочитайте текст. Поясніть значення виділеного вислову. Визначте головні члени речень та синтаксичну роль тире.

«Виховуй у собі людину – ось що головне. Інженером можна стати за п'ять років, вчитися на людину треба все життя. Найголовніше в душі – це краса. Краса в широкому розумінні – це мистецтво і музика, і сердечні стосунки з людьми («Листи до сина»).

За поданим початком продовжте думку автора своїми роздумами. Поясніть вживання розділових знаків.

«Людина повинна працювати не тільки для того,щоб добувати собі хліб і одягу,побудувати житло,але і для того,щоб поряд з її будинком завжди цвіли квіти,давали радість їй і людям».

Чого варті уроки В. Сухомлинського під голубим небом! Навіть ті, яким давалися творчі роботи важко, старалися придумати легенду із найкращими змістом. Подобаються учням особливо уроки розвитку мовлення, зокрема доречно «Твір-опис природи на основі особистих вражень і за картиною» проводити в шкільному саду або парку. За думкою В. Сухомлинського «Кожен урок повинен пройти емоційно, продуктивно». А діти, повертаючись до класу класу, з усмішкою запитували : «Невже так швидко пробігли 45 хвилин?!»

Наталія Сидорук

Вчителька української мови та літератури

Загальнодидактичні методи навчання Василя Сухомлинського є незамінними та створюють фундамент усього процесу навчання різних предметів, зокрема української мови та літератури. Цьогоріч 5 клас навчався за програмою Нової української школи. Грамотне використання методів видатного педагога у руслі поглядів НУШ, їх постійне комбінування допомогло усучаснити навчальний процес, навчило креативно мислити, вмотивувати учнів рухатися вперед, впевнено долаючи перешкоди. Звісно ж, чи не основним методом нової школи, тим більше у 5 класі є навчання через гру та діяльнісний підхід, про які так багато писав В. О. Сухомлинський ще у 20 столітті.

П'ятикласники на уроках української мови, окрім того, що здобули необхідні знання відповідно до програми, розвивали творчість та фантазію, створювали власні твори, проєкти, втілювали свої ідеї тощо. Ще з початку навчального року учні були повідомлені про те, що вони повинні бути справжніми ловцями знань. Кожен наш урок – це певний етап гри, яка закінчиться у травні. А далі вони перейдуть на новий рівень - у 6 клас. Такий метод, за В. Сухомлинським, забезпечив більш ефективне засвоєння нового матеріалу учнями. Окрім цього, моїм завданням було розвинути творчість та фантазію учнів. Спонукаючи учнів до створення власних творів, віршів, оповідань тощо. Такі вправи допомогли розвинути творчу та фантазійну складову особистості, висловлення власної думки та переживань. Вдало п'ятикласники впоралися зі створенням оригінальних постерів з фактами, які вирізняють українську мову з посеред інших слов'янських. Таким чином вони засвоїли основні правила, презентували свої постери, що сприяло їхньому розвитку комунікативних умінь та показало, які вони всі творчі особистості.

Незважаючи на свій вік, з учнями п'ятого класу можна, ба навіть треба працювати з емоційними проявами, як вчив Василь Сухомлинський. Під час вивчення української художньої літератури учні аналізували емоційні прояви персонажів, що допомогло розвинути в учнів емпатію та сприятливо вплинуло на розвиток соціальних навичок. Особливо їх вразив твір Галини Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». Учні захопливо обговорювали позитивні та негативні вчинки дівчинки і вияснили, до яких наслідків привели її дії. Таким чином, можливо, навіть самі того не розуміючи, вони визначили мораль твору і зробили висновки щодо свого життя.

І звісно ж, вони із захопленням відтворювали улюблені моменти прочитаних творів у театральних сценках, що було цікаво і мені, адже вони відкрилися зовсім з іншої сторони і показали таланти, які раніше не були проявлені.

Один з найбільш відомих методів Сухомлинського – це метод наукового експерименту. На уроці діти працюють не лише з теорією, але і з практикою, тобто досліджують різні мовні явища у різних контекстах. Наприклад, учні 6-го класу під час вивчення теми «Фразеологія» та «Лексикологія» порівнювали фразеологізми в українській та інших мовах, самостійно вигадували нові фразеологізми і використовували їх у текстах, склали пазли з архаїзмами, історизмами та новотворами. Протягом вивчення самостійних частин мови шестикласникам були запропоновані не лише вправи для закріплення матеріалу, а вони самі склали завдання один для одного і кожен побував у ролі вчителя.

Для учнів 8-го класу був вдало підібраний метод проблемного навчання. З української літератури його реалізації сприяла програма, в яку вміщені твори для прочитання та аналізу з актуальною і поширеною тематикою («Шпага Славка Беркути», «Місце для дракона», «Кінь Шептало»). Восьмикласники самостійно робили висновки, визначали проблематику, таким чином розвивали свої вміння

висловлювати думки. На уроках української мови цей метод реалізований здебільшого під час розвитку мовлення, де учні створювали власні тексти, проєкти. Детально вчилися складати план дій над різними видами робіт. Зокрема, вдало восьмикласники попрацювали над створенням проєкту «Українське козацьке бароко в пам'ятках історії та культури». Учні працювали в групах, кожна з яких відповідала за певний етап. Такий метод допомагає розвивати комунікативні навички, креативність учнів та покращити їхні вміння працювати в команді.

Загалом, застосування методів Сухомлинського на уроках української мови та літератури (та і на усіх!) сприяло не тільки покращенню знань та навичок учнів, але й розвитку їх особистості, комунікативності, креативного та критичного мислення.

На жаль, чимала кількість уроків пройшла у сховищі через часті повітряні тривоги. Для того, щоб відволікти учнів від тривожної ситуації і заодно наситити учнів новими знаннями я застосовувала прийом гри. В. Сухомлинський писав: «В грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і любові до знань». Гра є вирішальним для позитивного, здорового розвитку дитини, незалежно від ситуації. Саме тому ми з учнями різних класів у сховищі граємо **мовні** ігри, які не створюють багато шуму. Під час ігор час проходить швидше, діти зацікавлені, вивчають нові слова та правила, вчаться формулювати думки та комунікують не тільки зі своїми однокласниками.

Впровадження ідей В.О.Сухомлинського на уроках англійської мови

Надія Кримусь
вчителька англійської мови Боремельського ліцею)

„Дитина найкраще сприймає, осмислює і запам'ятовує знання тоді, коли вона їх переживає. Без емоційного ставлення до знань, без інтересу, подиву, задоволення, радості, впевненості та інших позитивних переживань неможливе успішне навчання”

В.О.Сухомлинський

Сьогодні особистість учня перебуває в центрі уваги вчителя, при цьому визначальною є саме пізнавальна діяльність. Те, що з інтересом сприймається учнями, засвоюється легко і міцно. Пізнавальний інтерес до знань сприяє тому, що навчання приносить радість учням і перетворюється у життєву необхідність. Тому, одне з найважливіших завдань для сучасного вчителя - формування у школярів пізнавального інтересу.

Як і чим заохотити сучасного учня до співпраці? Як зробити так, щоб учень був активним суб'єктом навчальної діяльності? Це завдання нелегке, але необхідне в умовах сьогодення. Адже час потребує молодих, активних людей з багатим інтелектом і творчим потенціалом, які можуть втілювати нові ідеї, застосовувати творчі здібності у різних галузях діяльності.

Завдання вчителя - навчити дітей розуміти іноземну мову, щоб у дорослому житті вони стали конкурентно-спроможними та успішними. А хіба можна зацікавити дітей без активізації пізнавальної діяльності та розвитку їхніх пізнавальних інтересів? Переконана, що розвиток пізнавальних здібностей учнів виникає в процесі активної навчальної діяльності.

У власній роботі використовую поради Василя Сухомлинського, інтерактивні форми і методи роботи: рольові та дидактичні ігри, проекти, робота у парах та групах, незакінчені речення, мозковий штурм, інформаційні технології та інші.

Упроваджуючи ідеї поєднання різних організаційних форм навчання на уроках англійської мови, переважно використовую ігрові, спрямовані на розвиток комунікативних здібностей учнів.

«Гра, – писав В.О.Сухомлинський, – це іскорка, яка запалює вогник допитливості». За допомогою мовної гри реалізується активна позиція учня в

навчальному процесі, адже учень передає не лише інформацію, а й своє ставлення до неї, а також фіксує враження інших учасників.

На уроках застосовую гру на початку уроку (Warming-up), під час введення нового матеріалу, оголошення теми уроку, під час повторення та закріплення вивченого. Ігри мотивують мовленнєву діяльність учнів. За рахунок багаторазового ігрового сприйняття та відтворення навчального матеріалу забезпечується стійке запам'ятовування лексичних одиниць та граматичних структур.

У своїй практиці при вивченні нової теми застосовую лексичні ігри.

Під час вивчення граматичного матеріалу пропоную граматичні ігри.

Важливу роль відіграють рольові ігри. Включаючись в рольові ігри, діти діють згідно правил гри.

Ролі, які виконують учні сприяють тому, що діти вчаться спілкуватися і обговорювати питання, розуміти і оцінювати почуття інших, вирішувати відповідні проблеми. Кінцевою метою будь-якої рольової гри, на уроках англійської мови, є отримання нових знань та відпрацювання їх.

Рольові ігри стимулюють пізнавальну діяльність учнів та породжують бажання спілкуватися іноземною мовою і поза школою.

Одним із важливих методів стимулювання та активізації пізнавальної діяльності учнів є *метод проектів*. *Дослідницькі проекти* знаходять своє відображення в комп'ютерних презентаціях старшокласників. З досвіду використання методу проектів, можу сказати, що практичні роботи, експерименти, творчі пошуки запалюють в очах учнів вогники зацікавленості, які не згасають протягом тривалого часу. Бажання дізнатись про щось нове з кожним днем зростає. Робота у групах, парах не дає можливості розгубитися слабшим, кожний починає вірити у свої власні сили.

Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках англійської мови має велике значення. Це стимул до вивчення предмета та заохочення дітей до навчання. Саме тому постійно активізую навчально-пізнавальну діяльність учнів, спонукаю до самостійного пошуку, виховую інтерес до мови, активність на уроці. А доцільне використання педагогічних ідей В.О.Сухомлинського у власній роботі допомагає зацікавити учнів та у доступній формі пояснити програмовий матеріал.

Використання творчих ідей В.О.Сухомлинського на уроках зарубіжної літератури в сучасних умовах

Ольга Пухович
Вчителька зарубіжної літератури

На сучасному етапі розвитку нашої держави особливої актуальності набувають проблеми формування творчої особистості, виховання молодшої людини як громадянина на основі оволодіння гуманістичними цінностями, нормами демократичної культури. Тому головною метою навчального закладу – виявити самостійні творчі сили учнів, виховати людину з широким розумінням своїх обов'язків, таку людину, яка проведе в життя свою незалежну думку. Ця людина має бути творчою та успішною. А нова школа – школою творчості та успіху. Невичерпним джерелом у вирішенні цих завдань освіти є використання педагогічних та творчих ідей В.О.Сухомлинського, все життя якого було присвячене вихованню нової людини – всебічно і гармонійно розвиненої, свідомої і активної. **Педагогічна спадщина В. Сухомлинського** відзначається високим рівнем духовності, демократизмом і гуманізмом, спрямована на освіту, творчий розвиток дитини, утвердження пріоритетів загальнолюдських цінностей у суспільстві, виховання всебічно розвиненої особистості, патріота України. І скільки б не говорили про нові методи виховання й навчання, але без вивчення і творчого впровадження педагогічної спадщини Василя Сухомлинського розбудова національної освіти неможлива. Вивчаючи художні та наукові роботи педагога, можна переконатися у тому, що його праці є актуальними і сьогодні, бо вчать учнів мислити, робити висновки, розвивати творчі здібності.

Спадщина Василя Олександровича Сухомлинського є національним скарбом для справжнього учителя–творця, вчителя–новатора, який любить свою професію, у кожній дитині бачить неповторну особистість. В.О. Сухомлинський писав: *«Кожна людина – особистість неповторна, виховання нової людини полягає насамперед у розкритті цієї неповторності, самобутності творчої індивідуальності»*. Як викладач зарубіжної літератури, саме ці слова видатного педагога намагаюся впроваджувати в практику викладання літератури. Адже **література** як навчальна дисципліна завжди перебувала в центрі уваги В. Сухомлинського. Це пояснюється не лише тим, що він сам був словесником і любив цей предмет, але й тим, що його педагогічна система висувала на перший план виховання всебічно розвиненої особистості, а література в досягненні цієї мети, на думку В. Сухомлинського, відіграє величезну роль. Вважаючи основним завданням виховання творчо активної особистості, Василь Олександрович для її розв'язання завжди звертався до літератури. Ніщо не замінить особливу роль літератури в морально-естетичному вихованні підлітків. Враховуючи моральні пошуки старших підлітків, на своїх уроках намагаюся на прикладі героїв прочитаних книг формувати в молоді уявлення про морально-естетичний ідеал. Адже роль літератури в загальній системі навчання у тому, що вона не лише дає матеріал для всебічного виховання особистості, але й створює своєрідну основу для пізнавальної діяльності підростаючого покоління.

Особливого значення Василь Олександрович надавав і **учителю літератури**. Діяльність учителя літератури повинна бути спрямована на створення такої системи,

головна мета якої – максимальний розвиток творчих здібностей учнів. В. Сухомлинський стверджував, що за шкільною партою твориться народ. А творять його, в першу чергу, вчителі літератури, «наставники думки, волі, духу людини». «Як учитель музики несе на урок скрипку, а не книгу про скрипку, так і в устах викладача на уроці літератури повинне звучати художнє слово, що розкриває ідею, а не сумовиту розповідь про ідею», - писав В. Сухомлинський . Про **високе покликання вчителя літератури** знаходимо думки у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. "Школа - це насамперед учитель. Особистість учителя - наріжний камінь виховання", підкреслював педагог-новатор. Він вбачав у вчителеві-майстрі непересічну, духовно багату, творчу людину, яка може "виражати себе як особистість, розкривати свій внутрішній світ перед людьми" . Учитель літератури, вважав педагог, повинен відкривати перед своїми учнями незвичайний світ краси, надихати їх, спілкуватися з ними, пізнавати світ. І ще одну дуже важливу вимогу перед учителем літератури ставив В.О.Сухомлинський: **в усьому бути творчим працівником** "уміти скласти сценарій літературного свята чи вечора, інсценізувати літературний твір, написати твір-мініатюру, залучити учнів до літературної діяльності". «Творчість – це незримі ниточки, що об'єднують серця» - писав Сухомлинський.

Творчість – основа моєї педагогічної діяльності. Усвідомлюючи, що питання розвитку творчої особистості та творчих здібностей особливо гостро постає в сучасній школі, я почала працювати над цією проблемою.

Головна моя мета як педагога – навчити і заохотити учнів до саморозвитку, дати поштовх до самовдосконалення, творчого пошуку, виховати гармонійно розвинену особистість, свідомого громадянина. На своїх уроках намагаюся докладати всіх зусиль для втілення освітньо-виховної мети . Тому у власній роботі за порадами звертаюся до видатних педагогів, серед яких, у першу чергу, – В.О.Сухомлинський. Знати Сухомлинського - це означає використовувати його спадщину, творчо впроваджувати в свою роботу. Тобто, це творче поєднання дидактичної системи великого педагога з вимогами сучасності та нетрадиційними підходами в організації та проведенні сучасного уроку.

Сучасний урок зарубіжної літератури - це безперервний процес творчості, вміло організований педагогом. Учні на такому уроці не просто читають художні твори – вони й самі залучаються до творчості: пишуть рецензії, анотації, беруть участь в інсценізації творів, готують ілюстрації до них. Сучасний урок перш за все повинен бути ефективним. Для цього намагаюся залучати учнів (як навчав Сухомлинський) до творчої співпраці, організовую їхній діалог із автором, художнім текстом, спонукаю до розмірковувань та висновків. З цією метою на уроках використовую: **завдання дослідницької технології**, щоб пробудити в учнів інтерес до читання та до пошукової роботи.

Однією з найважливіших педагогічних проблем для В.О. Сухомлинського була **проблема читання**. Він вважав, що книга – найвпливовіший засіб виховання гармонійної особистості дитини. Без високої культури читання, наголошував В.О. Сухомлинський, немає ні школи, ні справжньої розумової праці. Книга – то великий учитель. Але щоб вона нею стала, потрібно до неї звертатися, вміти вдумливо читати, розуміти, мати певну читацьку культуру. Тому я, як учитель зарубіжної літератури, надаю великої уваги вихованню в учнів потреби і бажання читати художні твори.

Хочу, щоб мої учні стали вдумливими читачами, вміли обирати потрібну літературу, самостійно опрацьовувати її, висловлювати свої думки. Щоб виховати справжнього читача, – зазначав В.О. Сухомлинський, – вчителю необхідно: донести до свідомості учнів значення читання у житті людини; знати читацькі інтереси своїх вихованців; продумати види і форми роботи з книжкою. Ці поради великого педагога "працюють" і сьогодні. Щоб виховати читацьку особистість, насамперед потрібно зацікавити учня книжкою, домогтися того, щоб йому захотілося прочитати твір. Для цього на уроках я використовую різні **творчі завдання**: «Доповни сюжет», «Лист до героя», «Поради герою», «Лист до письменника», «Мої враження від прочитаного твору», «Які життєві уроки я виніс з прочитаного твору», діалог з літературним героєм, підібрати питання до характеристики героя, моделювання сюжетної ситуації, складання або розгадування кросвордів та ін. В.О. Сухомлинський писав "Добувати знання - це означає відкривати істину, відповідати на питання. Добиваючись того, щоб учні ваші побачили, відчули незрозуміле - щоб перед ними постало запитання". Тому на уроках використовую такі види роботи як запитання за круглим столом; конкурс запитань; вправи "Ти мені, я тобі", запитання типу " Вірю - не вірю" та ін.

Аналіз художнього твору в навчальному закладі, на думку В.О. Сухомлинського, повинен розкрити перед учнем насамперед естетичну цінність твору і не повинен перетворюватися в безпристрасне дослідження, а має супроводжуватися почуттями викладача й спрямовуватися до сердець. Під час вивчення творів зарубіжної літератури завжди прагну, щоб учні усвідомили зміст, сприйняли зображених у творах героїв як живих людей, зрозуміли тему, ідею твору та його символіку. Для цього вдаюся до різних методичних прийомів. Особливо ефективним є використання ілюстрацій, малюнків, створених самими учнями, які використовую як наочність на уроках. Це поглиблює сприйняття тексту, доповнює його, зацікавлює учнів у вивченні художнього твору. Але це не просто малюнки та ілюстрації – це творчі роботи, це малювання з коментарем, мета яких – виявити і розвинути творчі здібності учнів; виробити навички самостійної, дослідницької роботи, розвивати мислення, творчу уяву. В.О. Сухомлинський наголошував, що хороший вчитель не дає готових істин, а вчить їх знаходити. Ці істини учень знаходить у творчих роботах, кросвордах, головоломках, вправах типу "Впізнай за описом", "Назви твір". Для розвитку особистостей, учні повинні вміти застосовувати знання, розуміти для чого вони це вчать, де застосують ці знання.

Видатний педагог говорив, що школа має бути не коморою знань, а середовищем думки. Тоді предмет, що його викладає вчитель, стає не кінцевою метою його діяльності, а засобом розвитку дитини. З метою розвитку особистості учнів на своїх уроках я **використовую інтерактивні методи**. Розробку елементів інтерактивного навчання ми знаходимо і в працях

В. Сухомлинського. Адже використання інтерактивних технологій спрямовує на навчання разом із учнями. Важливим є те, що воно розвиває комунікативні вміння і навички, допомагає встановити емоційні контакти між учнями, а це, як зазначав Сухомлинський, дуже важливо на уроках. З метою вирішення проблемних завдань, активізації мислення та розвитку комунікативних компетентностей учнів найчастіше використовую такі **форми інтерактивного навчання: Робота у групах, робота в**

парах, «Мозковий штурм», «Мікрофон», "Асоціативний колаж та ланцюжки", «Гронування», «Дискусійний клуб», «Коло думок».

Для формування читацької культури і компетентності учнів, розвитку їхніх творчих здібностей, навичок самостійного аналізу прочитаного застосовую також **елементи технології критичного мислення**: «Кола Вена», Вільне письмо, Сенкан, «Прес», "Літературна мозаїка", «Третє зайве», Компаративний аналіз, Метод "6 капелюхів мислення" та ін.

Великого значення Сухомлинський надавав **іграм** на уроках. Він радив на уроках літератури створювати умови для спілкування, вчити учнів вести дискусію, щоб допомогти активізувати їх навчальну діяльність. З цією метою я використовую **рольові ігри та інсценізації** літературних текстів. На своїх уроках практикую такі *рольові ігри*: «Інтерв'ю з письменником», «Зустріч з літературним героєм», «драматизація діалогів», літературна вікторина «Чи уважний ти читач?». Мета рольових ігор – визначити ставлення до конкретно життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри, вчитися співчувати іншим. Наприклад, для розвитку творчих здібностей учнів використовую прийом «Інтерв'ю з людиною - комахою» (за новелою Ф.Кафки «Перевтілення»). Учням цікаво також зустрітися з іншими персонажами творів чи їх авторами, здійснити уявну подорож із героями у грі «Уявити себе героєм, який тобі найбільше сподобався. Коротко розказати про нього». Ігрові форми роботи дозволяють формувати компетентності в життєвих ситуаціях через розв'язання ситуативних задач.

В.О Сухомлинський визнавав, що **навчання без творчості це мука**. Без пошуку, без фантазії, творчих знахідок і втрат спільна праця вчителя й учнів – важкий тягар. Коли елементи творчості стають обов'язковою складовою навчального процесу, то навчання буде цікавим і радісним.

І сьогоднішній темп життя та освоєння сучасних технологій диктує інші завдання перед учителями. Тому якщо ми хочемо, щоб урок був цікавий учням, необхідно проводити його на новому сучасному рівні, а це значить, що необхідно поєднувати традиційне навчання і нові сучасні **інформаційні технології навчання**, завдяки яким можна зробити віртуальну екскурсію на батьківщину письменника або поета, побувати в його музеї, почути майстерне читання улюблених класичних творів і т.д. Я зацікавлена в тому, щоб зробити процес навчання цікавим і продуктивним, щоб залучити до роботи на уроці кожного учня, тим самим розвиваючи його особисті таланти та здібності, навчити самостійно мислити, розмірковувати, аналізувати, висловлювати і обстоювати власні думки. **Інформаційні технології** повною мірою допомагають реалізації поставленої мети. Щоб залучити учнів до активної співпраці на уроках зарубіжної літератури використовую: презентації, аудіо- та відеоматеріали, інтернет ресурси, тестові технології, віртуальні екскурсії, електронні посібники, проекти. На мою думку, комп'ютер на уроці літератури — це не завжди показник сучасності уроку. Лише **поєднання сучасних технологій та інтерактивного навчання** забезпечує організацію такого уроку, який відповідає вимогам сьогодення.

На власному досвіді переконалася, що сутність сучасного уроку полягає не лише в змісті, а й у методиці його побудови, використанні **нестандартних форм навчання**, які у своїх працях пропонував Сухомлинський. Такі уроки стимулюють

пізнавальну активність учнів, їхнє вміння діяти в незвичних ситуаціях, використовувати власний досвід, адаптацію до змін: це урок – подорож, урок – представлення проєктів, урок – диспут, урок – дослідження, урок – пошук істини та ін.

Сучасні новітні технології в освіті вивели навчання на високий рівень. Однак не слід забувати і про настанови В. Сухомлинського, які є постулатами сьогоденної педагогіки. Зокрема, "золотим словом" у В.Сухомлинського є твердження: "Учителю треба менше самому говорити на уроці, думати і говорити повинні учні. Не можна за них думати і виконувати роботу".

Вважаю, щоб успішно реалізувати засади компетентісно орієнтованого підходу в навчально-виховному процесі, тобто розвинути креативність та пізнавальний інтерес учнів, повести їх за собою з метою формування потреб до самостійного пошуку й засвоєння нових знань – треба, щоб викладач постійно перебував у творчому пошуку. Тому моїм життєвим кредом є слова великого педагога: ***«Будьте самі шукачами, дослідниками. Якщо не буде вогника у вас, вам ніколи не запалити його в інших...»***

Одне із завдань літературного виховання, як відмічав В.О. Сухомлинський "полягає не в тому, щоб знайти порятунок у творі, а щоб мати душевну опору в складній життєвій боротьбі, щоб навчитися мужності бути". Саме на уроках літератури здійснюється пізнання світу через бачення його письменником. А учням надається право висловлювати свою думку, шукати відповіді на запитання. І саме тому, поєднання спадщини В.О. Сухомлинського з вимогами сучасності, з концепцією літературної освіти та використання не традиційних форм і методів роботи на уроках зарубіжної літератури сприяє розвитку мислення, що веде до розвитку особистості, здатної на творчу самореалізацію.

Ідеї В. Сухомлинського в сучасному освітньому просторі

Сергій Кротік

Вчитель суспільних предметів

Відштовхуючись від ідей великих мислителів-гуманістів минулого і джерел народного виховання, він сформулював педагогічну концепцію, яка має загальнолюдський характер, спирається на об'єктивні закони і закономірності, не пов'язані з кон'юнктурою та ідеологічними догмами. Основні ідеї, які стали основою концепції, Василь Олександрович розвинув у своїх працях, зокрема: любов до дитини; розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю; культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії; розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання); звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості; У працях ученого я знаходжу багато його висловів, обґрунтувань і описів методики багатогранного підходу до дитини: і в аспекті її розумових здібностей, і психічного, і фізичного стану. Він не розглядав дитину лише як учня, а ставився до неї як до гідної поваги і підтримки особистості в усіх її соціальних виявах. У суспільстві починають дедалі більше утверджуватись

реалістичні цінності, і серед цих цінностей перші місця мають посідати цінності знання, освіти, значущість кожної людини.

У ціннісному й системному підході до дитини я ставлю на перше місце його гуманістичну складову як систему світоглядних орієнтацій, центром яких постає дитина. Гуманістична складова є засадничою у формуванні загальнолюдських цінностей, цивілізаційних вимірів і стандартів якості життя. Слід зазначити, що особистісний розвиток людини є основним показником стану суспільства під кутом зору цивілізаційних ознак. Нині це також основний важіль подальшого розвитку суспільства, оскільки в умовах надшвидкої зміни технологій, з утворенням цілісного світу, коли значною мірою громадянин будь-якої країни стає громадянином світу і спілкується у віртуальному середовищі без кордонів, — у цих умовах розвиток і саморозвиток особистості набуває надзвичайного значення. Лише розвинена особистість стає повноцінним громадянином своєї країни і сприяє найбільш ефективному поступу суспільства. Тому орієнтація на потреби кожної конкретної дитини має стати основною складовою ідеології сучасної школи.

З власного досвіду, вважаю, що навчання засобами ІКТ — першочергове на порядку денному. І тому ми маємо переорієнтувати навчальний процес на формування предметних і ключових компетентностей, здатностей опанувати методiku, методологію їх постійного оновлення. Тим самим ми адекватно втілимо один із фундаментальних принципів формування європейського освітнього простору — принцип навчання впродовж життя, який має стати імперативом перманентного самовдосконалення та самореалізації кожного.

Ми творимо в нашій державі культ знань, культ освіти за В. Сухомлинським, бо освіта у сучасному світі є основною складовою способу життя сучасної людини. І лише за такої умови ми прокладемо шлях до щасливішого життя в Україні, яке достатньо повно відповідатиме сутності українського народу, гідно представлятиме Українську державу і в Європі, і в світі.

